

**НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ ПЕДАГОГІЧНИХ НАУК УКРАЇНИ
ІНСТИТУТ ПРОФЕСІЙНО-ТЕХНІЧНОЇ ОСВІТИ**

Н.В. Смоляна

***«Етичні аспекти підготовки учнівської молоді до вибору
й реалізації професійної кар'єри»***

Анотований бібліографічний покажчик

Київ – 2014

УДК 377:7

ББК 74.5

Д

Рекомендовано до друку рішенням вченої ради Інституту професійно-технічної освіти НАПН України (протокол № 11 від 9.12.2013 р.)

Рецензенти:

доктор педагогічних наук, професор Тименко В.П.

доктор педагогічних наук, старший науковий співробітник Аніщенко О.В.

Етичні аспекти підготовки учнівської молоді до вибору й реалізації професійної кар'єри : Анотований бібліографічний покажчик / Уклад. Н.В. Смоляна; за ред. В.О. Радкевич. – К., 2014. – 35 с.

У анотованому бібліографічному покажчику систематизовано праці вітчизняних і зарубіжних науковців, педагогів, журналістів, присвячені проблемам етичних аспектів підготовки учнівської молоді до вибору й реалізації професійної кар'єри.

Покажчик адресується науковцям, аспірантам, студентам професійних навчальних закладів технічного профілю різних рівнів акредитації.

ББК 74.5

ЗМІСТ

<i>Розділ I.</i> Нормативно-правові документи.....	4
<i>Розділ II.</i> Монографії. Концепції.....	5
<i>Розділ III.</i> Підручники, навчально-методичні посібники.....	7
<i>Розділ IV.</i> Статті у наукових та науково-методичних виданнях.....	12
<i>Розділ V.</i> Довідкові видання.....	18
<i>Розділ VI.</i> Періодичні видання.....	19
<i>Розділ VII.</i> Дисертації та автореферати дисертацій на здобуття наукового ступеня доктора та кандидата наук.....	21

Розділ I. Нормативно-правові документи

1. Державна національна програма «Освіта» («Україна XXI століття»). Постанова Кабінету Міністрів України № 896 від 03 листопада 1993 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/>. – Загол. з екрану. – Мова укр.
2. Державна цільова програма розвитку професійно-технічної освіти на 2011–2015 рр. Постанова Кабінету Міністрів України від 13 квітня 2011 р. №495 [Електронний ресурс]. – Режим доступу до документа : <<http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/495-2011-%D0%BF>>. – Загол. з екрану. – Мова укр.
3. Закон України «Про освіту» від 23.05.1991 р. № 1060-ХІІ. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=1060-12>. – Загол. з екрану. – Мова укр.
4. Закон України «Про професійно-технічну освіту». Зб. законів. – К. : Парламентське вид-во, 2002. – С. 29–50. – Мова укр.
5. Заможне суспільство, конкурентоспроможна економіка, ефективна держава. Програма економічних реформ на 2010-2014 рр. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <<http://www.president.gov.ua/>>. – Загол. з екрану. – Мова укр.

Розділ II. Монографії. Концепції

6. *Бахитановский В.И. Этика профессии: миссия, кодекс, поступок // В.И. Бахитановский, Ю.В. Согомонов : Монография. – Тюмень : НИИ прикладной этики ТюмГНГУ, 2005. – 378 с.*

Обрання професії учнями – міждисциплінарна проблема, що зумовлює необхідність її розв'язання у контексті різних галузей педагогіки (загальної, професійної), психології (вікової, психології праці), фізіології, соціології та інших наук. Разом з тим, обрання професії є моральним самовизначенням, етично акцентованим вибором. У монографії представлено концепцію загальної професійної етики. Основні етапи алгоритму цієї концепції: характеристика місії професійної етики як виду етико-прикладного знання і однієї з підсистем нормативно-ціннісної системи суспільств; аналіз «морального виміру» природи професії; характеристика світоглядного (обрання професії як моральний вибір, служіння в професії тощо) і нормативного «поверхів» професійної етики (природа і дух професійно-етичних кодексів); розробка технологій практичності професійно-етичного знання. Особливе місце відводиться аналізу досвіду самопізнання практиків різних професій: діячам освіти, журналістики, менеджменту, науки тощо.

Автори адресують монографію дослідникам професійної етики, викладачам і аспірантам, практикам різних професій.

7. *Закатнов Д. О. Технології підготовки учнівської молоді до професійного самовизначення : монографія / Д.О.Закатнов. – К. : Педагогічна думка, 2012. – 10 с.*

У монографії представлено теоретичний аналіз проблем підготовки учнів середніх загальноосвітніх і професійно-технічних навчальних закладів до професійного самовизначення в сучасних соціально-економічних умовах. Професійна орієнтація розглядається як засіб здійснення педагогічної допомоги особистості в процесі вибору майбутньої професії та побудови освітньо-професійної траєкторії. Особливу увагу приділено теорії й практиці використання педагогічних технологій підготовки учнівської молоді до професійного самовизначення. У монографії розкрито особливості використання технологій Д. Голланда та С. Фукуями в процесі підготовки учнівської молоді до вибору професії.

Робота розрахована на науковців, аспірантів, практичних психологів, працівників профконсультаційних служб, педагогічних працівників середніх загальноосвітніх і професійно-технічних навчальних закладів.

8. Закатнов Д. О. Концепція професійної орієнтації молоді на робітничі професії (проект) / Д. О. Закатнов // Професійно-технічна освіта. – 2011. – № 1. – С. 39-42.

В умовах інтеграції України в світовий економічний простір та перманентного зростання конкурентної боротьби на глобалізованих ринках товарів, послуг та робочої сили одним з напрямів забезпечення конкурентоспроможності країни є ефективне формування, відтворення і використання її трудового потенціалу, зокрема – кваліфікованих робітників.

Метою Концепції є забезпечення розвитку професійної орієнтації молоді на робітничі професії як чинника державно-суспільної системи відтворення та розвитку трудового потенціалу України.

9. Концепція державної системи професійної орієнтації населення / Постанова Кабінету Міністрів України від 17 вересня 2008 р. № 842 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <<http://zakony.com.ua/lawbase/sedcontent.html?id=225769&p=1/>>. – Загол. з екрану. – Мова укр.

У прийнятій урядом України «Концепції державної системи професійної орієнтації населення» (2008 р.) поняття профорієнтація визначено як науково обґрунтована система взаємопов'язаних економічних, соціальних, медичних, психологічних і педагогічних заходів, спрямованих на активізацію процесу професійного самовизначення та реалізацію здатності до праці особи, виявлення її здібностей, інтересів, можливостей та інших чинників, що впливають на вибір професії або на зміну виду трудової діяльності.

Професійна орієнтація населення за змістовими напрямками функціонування має такі структурні елементи: «професійна інформація, професійна консультація, професійний відбір, професійна адаптація».

Розділ III. Підручники, навчально-методичні посібники

- 10.Бралатан В.П. Професійна етика : Навч. посіб. / В.П.Бралатан, Л.В. Гуцаленко, Н.Г. ЗDIRKO. – К. : Центр учбової літератури, 2011. – 252 с.

У навчальному посібнику послідовно викладено теоретичні, методологічні та практичні аспекти професійної етики різних професій. Окрему увагу приділено питанням виникнення загроз порушення фундаментальних принципів та етичних норм, а також визначено застережні заходи для їх зменшення або усунення. Навчальний матеріал доповнюється рисунками, контрольними запитаннями, тестами для перевірки знань, ситуаційними завданнями, діловими іграми, кросвордами та ребусами. Посібник розраховано на керівників підприємств, організацій, установ різних форм власності, бухгалтерів, аудиторів, працівників контрольно-ревізійних та податкових служб, студентів та викладачів різних типів навчальних закладів.

- 11.Васильченко В. С. Управління трудовим потенціалом / В.С. Васильченко, А. М. Гриненко, О. А.Грішнова, Л. П. Керб : Навч. посіб. – К. : КНЕУ, 2005. – 403 с.

У навчальному посібнику викладено розділ присвячений сутності і значенню професійної орієнтації в удосконаленні функціонуванні системи загальної і професійної освіти населення та підвищенні якості трудового потенціалу, зазначається важливість етичного аспекту при виборі і реалізації учнями подальшої професійної кар'єри.

- 12.Васянович Г.П. Вибрані твори : В 5-ти т. Т. 3: Педагогічна етика : навч. посіб. – Л. : Сполом, 2010. – 420 с.

Книга складається з низки праць, які присвячено актуальним питанням педагогіки, дидактики та виховання. Автором аналізуються сучасні методологічні підходи, теорії навчання і виховання як вітчизняних так і зарубіжних вчених. У контексті нашого дослідження цінним є розділи присвячені формуванню духовності особистості як теоретико-методологічна проблема, морально-етичному вихованню особистості. Значення морально-етичного виховання є вирішальним для вибору і реалізації в подальшому професійної кар'єри молоді.

- 13.Гриценко Т.Б. Етика ділового спілкування / Т.Б. Гриценко, С.П. Гриценко, Т.Д. Іщенко, Т.Ф. Мельничук, Н.В. Чуприк, Л.П. Анохіна : Навч. посіб. Центр учбової літератури, 2007. – 344 с.

У навчальному посібнику узагальнено та систематизовано матеріал із основ психології та етики спілкування у сфері управління, ділових відносин,

наукової організації праці, подано значення етики ділового спілкування для реалізації професійної кар'єри. Широко висвітлено питання спілкування як соціального феномену, функцій спілкування, значення невербального спілкування в ділових стосунках, форм та стилів ділового спілкування, вимог до сучасного керівника, стилів управління, службового етикету, морально-етичних проблем особистості. Розглянуто природу виникнення виробничих конфліктів та способи їх розв'язання. Наведено конкретні приклади щодо організації роботи сучасного менеджера, керівника.

Посібник дасть змогу ознайомитися з теорією, методами, методологією та мистецтвом ділового спілкування, управлінської діяльності в сучасних умовах організації виробництва, практично оволодіти відповідними навичками та вміннями, що стануть необхідними в подальшій професійній діяльності, реалізації успішної професійної кар'єри.

14. Гудкова Е.В. Основы профориентации и профессионального консультирования : уч. пособ. / под ред. Е.Л. Солдатовой. – Челябинск : Изд-во ЮУрГУ, 2004. – 125 с.

У посібнику висвітлено основні напрями психологічного супроводу професійного розвитку особистості: інформування, діагностика, консультування, добір, адаптація і реабілітація. Водночас викладено розділ присвячений етичним нормам і парадоксам професійної орієнтації молоді на робітничі професії.

15. Кривошеєва О.І. Формування професійної етики майстра виробничого навчання : метод. посіб. / Ольга Іванівна Кривошеєва. – Л. : Сполом. – 112 с.

Якість професійної діяльності майстрів виробничого навчання буде вищою, якщо у них буде сформовано етичну складову професійної діяльності за таких умов: наступності формування професійної етики майстра виробничого навчання на різних етапах його професійної підготовки та діяльності; забезпечення етичної компетентності, зокрема етичного мінімуму знань майстра виробничого навчання як необхідної умови формування його моральної свідомості, діяльності та відносин; єдності професіоналізму та моральності, забезпечення єдності етичних, педагогічних та фахових знань майстра виробничого навчання; урахування впливу середовища професійно-технічного навчального закладу для забезпечення позитивної мотивації та оптимізації формування професійної етики та впливу особистості майстра виробничого навчання з орієнтацією на його саморозвиток, а також наявності відповідних спецкурсів, кодексів, дидактичних матеріалів тощо.

16. Мовчан В.С. Етика : Книга для вчителя : Навч.-метод. посіб. – К. : Знання, 2008. – 303 с.

Висвітлено методика проведення уроків з етики з учнями 5-6 класів загальноосвітньої школи. Матеріал подано з урахуванням основної спрямованості занять з естетики в школі – формування у підлітків почуття самоповаги і свідомого ставлення до майбутнього вибору професійної діяльності. Наведено програми з етики для 5-11 класів, а також яскраві уривки текстів з праць класиків філософської етики і список літератури з питань теорії та методики викладання етики.

17. Розвиток психологічної культури учнівської молоді в системі неперервної професійної освіти : Навч.-метод. посіб. / За заг. ред. В.В. Рибалка; кол. авторів : Г.О. Балл, М.В. Бастун та ін. – К. : ІПППО АПН України, 2005. – 298 с.

У посібнику розглядаються методологічні і методичні аспекти проблеми розвитку психологічної культури учнівської молоді в системі неперервної освіти. Висвітлюється структурна і змістова характеристика психологічної культури особистості майбутнього професіонала, методичні підходи до її розвитку в школярів, учнів професійно-технічних і студентів вищих навчальних закладів, аспірантів і молодих робітників, а також етичні аспекти підготовки до вибору й реалізації професійної кар'єри.

18. Петрушенко В.Л. Етика та естетика / В.Л. Петрушенко, І.М. Сурмай, Г.Ф. Карвацька, Л.І. Мазур, Ю.Г. Шадських : Навч. посіб. / За ред. В.Л. Петрушенко. – Львів : Вид-во Національного університету «Львівська політехніка», 2008. – 180 с.

У навчальному посібнику достатньо повно та відповідно до програми навчального курсу розглядаються найбільш важливі проблеми етики та естетики як наукових напрямів та морального і естетичного як реальних сфер людської життєдіяльності. Додатково подаються такі явища сучасного життя, як молодіжна мода, технічна естетика. Посібник написано із урахуванням існуючих вітчизняних видань на дану тему із авторським баченням найбільш гострих та важливих проблем етики та естетики як філософських наук.

19. Професійна етика: Методичні рекомендації для підготовки семінарських занять та організації самостійної роботи студентів мистецьких спеціальностей / Авт.-упор. К.В. Джеджер. – Рівне : РДГУ. – 66 с.

Професійна мораль набуває змін у зв'язку зі становленням ринкових відносин, появою нових аспектів спілкування у рамках відомих та нових професій, культивування нових цінностей професійної взаємодії та особистісного професійного зростання. У зв'язку з цим роль професійної

моралі швидко зростає. Вона стає стимулятором професійної активності людей, виражає її моральний смисл. У методичних рекомендаціях викладено сутність морально-етичної регуляції та норм професійної моралі, вироблення нових та вдосконалення здобутих умінь і навичок морально-етичної регуляції комунікативної поведінки, вироблення ціннісно-сміслової основи такої регуляції, збагачення та вдосконалення спілкування через засвоєння норм і цінностей професійної моралі.

20. Професія. Кар'єра. Успіх: метод. посіб. / Автори-упоряд. : Т.Л. Лях, Ю.М. Малієнко, Н.Є. Троценко, Т.П. Цюман, А.М. Шеламкова; За заг. ред. Т.П. Цюман. – К. : Основа-Принт. – 2010. – 132 с.

Методичний посібник підготовлено в рамках проекту «Кар'єрне консультування. Фаза 1. Розробка методики профорієнтації для старшокласників» з урахуванням особливостей навчально-виховного середовища загальноосвітніх навчальних закладів та можливостей індивідуального розвитку особистості дитини.

21. Профорієнтаційна робота психолога / Упоряд. Т. Гончаренко. – К. : Шкільний світ, 2007. – 128 с.

Самовизначення учня професійно-технічного навчального закладу – головна умова функціонування всіх ланок системи освіти. Провідним напрямом у цьому є обов'язкове врахування ціннісних орієнтирів особистості, її мотивів, інтересів, індивідуальних особливостей. Ці складові визначають професійну самореалізацію особистості, її професійне становлення, яке впливає на вибір професії і є тією дієвою силою, що спонукає особистість шукати такий вид діяльності, в якому найповніше втілюються її творчі можливості, реалізуються інтереси та здібності, ідеали, духовні потяги та потреби.

22. Пряжников Н.С. Профорієнтація в школі : ігри, упражнения, опросники (8-11 классы) / Н.С. Пряжников. – М. : ВАКО. – 2005. – 288 с. – (Педагогика. Психология. Управление).

Дані методичні рекомендації адресовано шкільним психологам, класним керівникам, соціальним педагогам для проведення профорієнтаційної роботи з учнями 8-11 класів. У праці представлено ігрові вправи, опитувальники, дискусії, а також детально, з методичної точки зору, описано адаптовано для використання педагогами. Важливим є те, що у методичних рекомендаціях закладено глибоких виховний потенціал (формування в учнів моральних, громадянських рис) тощо.

23. Шавир П. А. Психология профессионального самоопределения в ранней юности / П.А. Шавир. – М. : Педагогика, 1981. – 96 с.

Книгу присвячено психології особистості старшокласника, що розглядається як суб'єкт майбутньої професійної діяльності і містить психологічний підхід до проблеми професійної орієнтації на різні види професій. Автор висвітлює методологію дослідження процесу професійного самовизначення, надає психологічну характеристику професійного спрямування особистості.

Розділ IV. Статті у наукових та науково-методичних виданнях

24. Бойчук П. Відображення моральних якостей особистості у змісті української народнопедагогічної концепції / Петро Бойчук // Педагогіка і психологія професійної освіти. Науково-методичний журнал. – 2011. – № 3. – С. 171–180.

У статті автором ґрунтовно розглядаються моральні якості особистості у змісті традиційних напрямів виховання українських дітей і молоді, їх значення для подальшої трудової діяльності, життя. Йдеться про трудове виховання як основу формування ділового потенціалу особистості; формування моральних устоїв характеру та поведінки дітей; розумове виховання особистості; розвиток естетичних смаків особистості; народне фізичне виховання особистості тощо.

25. Величко Н. Професійна орієнтація учнівської молоді як шлях до формування контингенту ПТНЗ в умовах демографічної кризи / Н. Величко // Професійна освіта. Проблеми і перспективи / ІІТО АПН України ; РВНЗ «КІПУ». – К. ; Сімферополь : НІЦ КІПУ, 2010. – Вип. 1. – С. 111–114.

У публікації розглядається проблема професійної орієнтації учнівської молоді в умовах демографічної кризи. Автор відзначає, що відсутність системного впровадження професійної орієнтації гальмує процес набору учнів у ПТНЗ. Автором запропоновано шляхи розв'язання цієї проблеми і наголошено на необхідності запровадження комплексного підходу до професійної орієнтації в навчальних закладах.

26. Глубока І. Асертивна поведінка як одна з основних складових конкурентоздатності й успішної професійної кар'єри учнівської молоді // Ірина Глубока // Педагогіка і психологія професійної освіти. – 2012. – № 1. – С. 172–178.

Асертивна поведінка – одна з основних складових конкурентоздатності й успішної професійної кар'єри учнівської робітничої молоді. У публікації розглянуто наукові підходи до змісту понять

“асертивність”, “асертивна поведінка” у відповідних філософських, педагогічних та етичних наукових напрямках, розкрито їх сутнісний зміст через звернення до таких понять, як “гідність”, “упевненість”, “честь”, “людяність”, “самоефективність”, “толерантність”.

На думку автора публікації, актуальним є активізація пошуку таких інноваційних форм роботи з учнями ПТНЗ, результатом яких було б сприяння розвитку їх особистості під час оволодіння знаннями, вміннями і навичками в обраній ними галузі професійної діяльності. Тому надзвичайно важливо, здійснювати психологічний супровід у підготовці майбутнього трудового потенціалу, адже практичний психолог навчального закладу “бере участь у здійсненні освітньої, виховної роботи, спрямованої на забезпечення всебічного індивідуального розвитку учнів, збереження їх повноцінного психічного здоров’я; сприяє вибору професій з урахуванням їх ціннісних орієнтацій, здібностей, життєвих планів і можливостей, готує учнів до свідомого життя”.

27.Гречка Ю.В. Інновації у професійній орієнтації / Ю.В. Гречка //

Професійно-технічна освіта. – 2012. – № 3. – С. 37–38.

Подано матеріали про роботу приймальної комісії Державного навчального закладу «Криворізький центр професійної освіти металургії та машинобудування», а також необхідні відомості про професійно-технічну підготовку учнів. Стаття містить важливу інформацію, що репрезентує інноваційні тенденції для розвитку профорієнтаційної роботи в центрі.

28.Грищук З.Є. Формування та розвиток професійних цінностей майбутніх

аграріїв в умовах неперервної освіти / З.Є. Грищук // Професійна освіта. Проблеми і перспективи / ПТТО АПН України ; РВНЗ «КІПУ». – К. ; Сімферополь : НІЦ КІПУ, 2011. – Вип. 2. – С. 93–96.

У статті обґрунтовано принципи та критерії формування професійних цінностей майбутнього аграрія в системі неперервної освіти. Представлено шляхи реалізації теоретичних положень у практиці підготовки фахівців конкретних спеціалізацій.

29.Зимбули Е. А. Человек и профессия: этические аспекты гуманитарных

технологий (недежурные размышления о профессиональной этике) / Е.А. Зимбули // Вестник Герценовского университета. – №7. – 2008. – С. 38–42. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <<http://cyberleninka.ru/article/n/chelovek-i-professiya-eticheskie-aspekty-gumanitarnyh-tehnologiy-nedezhurnye-razmyshleniya-o-professionalnoy-etike#ixzz2IbSwBhpj>>. – Загол. з екрану. – Мова рос.

У публікації автором доводиться, що найближчим майбутнім професійної етики є не тільки збільшення професійного різноманіття ідей, в яких поєднуюватимуться очікування, вимоги суспільства, з вимогами і обіцянками професіоналів. На думку автора, з'являтимуться нові професійно-етичні документи у кваліфікованих робітників, а також розроблятимуться наукові основи, узагальнення, типізація. Магістральний шлях культури не може зводитися до дрібнення, необхідні й потужні синтезуючі зусилля. На переконання науковця, не виникає сумнівів, що усвідомлення професійно-етичної проблематики «зсередини» окремих професій і з боку соціуму призведе до нових проривів до кращого світоустрою.

30. *Илькевич Б.В.* К вопросу об использовании этико-педагогического наследия И. Канта в современной педагогике / Б.В. Илькевич, Л.Т. Усманова // Среднее профессиональное образование. – 2012. – № 10. – С. 40–44.

У основу сучасної парадигми навчально-виховного процесу закладаються ключові ідеї щодо нової особистості, які мають формувати навчальні заклади всіх типів, про різнобічний розвиток учнів і максимальної можливості реалізації їх духовного потенціалу. Знання, вміння і навички розглядаються тепер не як мета освіти, а як його найважливіші засоби.

31. *Лыткина Н.Л.* Роль профессиональной этики в подготовке персонала в сфере социально-культурного сервиса и туризма / Н.Л. Лыткина // Среднее профессиональное образование. – 2011. – № 1. – С. 57–60.

У публікації доводиться значення знань з професійної етики для майбутнього персоналу галузі соціально-культурного сервісу і туризму. На думку науковця, персонал контактних служб має відповідати таким важливим вимогам як: бездоганна поведінка (ввічливість, тактовність, уважність тощо); знання етики і психології спілкування; комунікабельність (здатність персоналу створювати атмосферу гостинності, уникати конфліктних ситуацій); знання іноземних мов; охайний і привабливий вигляд тощо.

32. *Мінчук К.* Психологічні аспекти брехні, обману та неправди у спілкуванні між людьми / Катерина Мінчук // Педагогіка і психологія професійної освіти. – 2011. – № 3. – С. 153–162.

Практичні психологи у своїй консультаційній роботі часто стикаються з таким феноменом людського вчинку в відносинах, як брехня, обман, неправда, які у свою чергу, нівелюють консультаційну дію і викривляють кінцевий результат. У статті запропоновано

теоретико-емпіричний матеріал, що уможливить розуміння сутності цього феномену.

33. *Медведев П.С.* Доминирующие ориентации в становлении качества жизни студентов: ретроспективный анализ / П.С. Медведев, Л.М. Федорьяк // Среднее профессиональное образование. – 2012. – № 8. – С. 53–55.

На основі ретроспективного аналізу авторами викладено особистісно значимі характеристики для установок на особистісний успіх, що дає змогу змістовне конструювання учнями своїх життєвих перспективних стратегій (самовпевненість, цілеспрямованість, наполегливість тощо) і суспільно важливі (прагнення приносити користь суспільству) інтелектуально важливі (об'єктивність, інтелектуальність, логічне мислення, вміння передбачити розвиток ситуації тощо).

34. *Палашкина Г.В.* Роль учреждений дополнительного образования в предпрофессиональной подготовке и профессиональном самоопределении личности / Г.В. Палашкина // Среднее профессиональное образование. – 2012. – № 6. – С. 43–45.

У публікації викладено значення додаткової освіти учнів як засобу професійної підготовки і професійного самовизначення особистості, що сприяє формуванню у дитини самосвідомості, почуттів цінності своєї особистості, дозволяючи уникнути звички діяти тільки за підказкою. Підліток задовольняє свої творчі здібності, розвиває інтереси, оволодіває професійно орієнтованими знаннями і вміннями у тому темпі й обсязі, які дозволяють його індивідуальні здібності.

35. *Парнов Д.А.* Социально-педагогическая технология профессиональной ориентации подростков / Д.А. Парнов // Управление образованием. – 2013. – № 4. – С. 118–128.

Подано авторські програму і рекомендації «Моя майбутня професія і кар'єра», що успішно пройшла апробацію в школах м. Москви і Підмосков'я. У програмі і рекомендаціях серед інших нагальних питань ґрунтовно висвітлено значення етичного аспекту при виборі і реалізації учнями професійної кар'єри. Програма покликана розвивати в учнів такі якості, як відкритість, вміння працювати в команді, принциповість, вольові якості. Зокрема програму побудовано по модульному принципу, охоплює такий важливий напрям як «Я і мої індивідуальні особливості». Метою цього модулю є визначення індивідуальних, особистісних особливостей учнів, що впливають на успішність подальшої професійної діяльності.

36.Рибалка В. Честь і гідність особистості як етико-правові та психолого-педагогічні категорії науки і життя людини / Валентин Рибалка // Виховання у цілісному педагогічному процесі : Навч.-метод. комплекс / уклад. Л.П. Вовк, О.С. Падалка, Г.Д. Панченко, В.П. Вишківська, О.В. Піскун. – К. : «МП Леся», 2008. – С. 68–84.

У статті розглядаються психологічні умови втілення у суспільство та приватне життя конституційних норм щодо честі та гідності громадянина. Розглянуто зміст цих понять, аксіодинаміку змін, шкалу якісних рівнів цих змін, стратегії адекватного піднесення, врівноваження та пониження честі, гідності тощо.

37.Титко Г. Самовизначення учня ПТНЗ у виборі робітничої професії – актуальна проблема педагогічної діяльності / Галина Титко // Професійно-технічна освіта. – 2009. – №4. – С. 34–37.

Основною метою учнів професійно-технічних навчальних закладів є прагнення стати освіченими і самостійними з добре розвиненими потенційними здібностями, що потребує перегляду системи навчання та виховання педагогічними працівниками щодо посилення уваги до формування найвагоміших особистісних якостей учнів, необхідних їм для того, щоб реалізувати успішно свою професійну кар'єру, сформуватися освіченими і самостійними особистостями, які здатні самостійно вирішувати свій життєвий шлях. Це і є, на думку автора, результат діяльності педагогічних працівників.

38. Чухно Т.М. Виховання моральних якостей учнів ПТНЗ // Вісник професійно-технічної освіти Вінниччини // Зб. наук. пр. – Вип. 3 / Вінниця : ТОВ фірма «Планер», 2013. – С. 447–450.

У публікації викладено сутність моральних категорій, їх значення для становлення особистості учня професійно-технічного навчального закладу. На переконання автора, виникнення в країні складної за своїми наслідками соціальної ситуації висунуло на перший план проблему виховання особистостей, які вміють обстоювати гуманістичну позицію та є милосердними до інших. Автором наводяться конкретні виховні заходи, які сприятимуть вихованню в учнів сталих моральних якостей, що проводяться у Вінницькому центрі технологій та дизайну: відвідування учнями дитячих будинків, реабілітаційних центрів для дітей з особливими потребами, участь у проекті «Моральний вчинок», проведення конкурсів на краще знання прислів'їв тощо.

39. Шелепова С.Н. Жизненные планы, ориентации и ценности студентов средних специальных учебных заведений / С.Н. Шелепова // Среднее профессиональное образование. – 2010. – № 9. – С. 55–57.

За результатами педагогічного експерименту викладено відомості щодо життєвих планів, цінностей і орієнтацій юнацької молоді. Зокрема освіта для 18-20-річних позиціонується як мета-засіб для досягнення інших, насамперед, професійних (робота, кар'єра) і матеріальних цілей (житло, власна справа тощо). Для молоді характерні: становлення власних життєвих орієнтирів на основі толерантного ставлення до різноманітних цінностей, ідей, відношенням, враховуючи національні і релігійні погляди. При цьому відсутній єдиний вектор у динаміці ціннісних настроїв 18-20-річної молоді.

Розділ V. Довідкові видання

40. Довідник професій / Упоряд. Д.О.Закатнов, Н.В.Жемера, М.П.Тименко.
– К. : Вид-во «Українська книга», 1999. – 312 с.

Довідник знайомить з принципами класифікації професій, чинними в Україні, а також містить описи майже двохсот спеціальностей, добір яких дає найповніше уявлення про сьогодишню структуру ринку праці нашої країни. До книги також включено матеріали, що допоможуть зрозуміти вимоги роботодавців до тих, хто шукає роботу.

Довідник призначається для старшокласників, учителів, працівників служб працевлаштування.

41. Класифікатор професій ДК 003:2005 (на заміну ДК 003-95)

Затверджений наказом Держспоживстандарту від 26.12.2005 р. №375 зі змінами і доповненнями, внесеними наказами Держспоживстандарту від 15.08.2006 р. №242, від 29.01.2007 р. №4, від 4.08.2008 р. №270 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <<http://dtkt.com.ua/documents/dovidnyk/kl-prof/>>. – Загол. з екрану. – Мова укр.

Національний класифікатор України "Класифікатор професій" розроблено на виконання постанови Кабінету Міністрів України від 04.05.93 року №326 "Про Концепцію побудови національної статистики України та Державну програму переходу на міжнародну систему обліку і статистики". Цей Класифікатор призначений для застосування центральними органами виконавчої влади, органами місцевого самоврядування, Федерацією роботодавців України, всіма суб'єктами господарювання під час запису про роботу у трудові книжки працівників.

42. Класифікатор професій ДК 003:2010 (чинний з 01.11.2010 р.) (із змінами, затвердженими наказом Міністерства економічного розвитку і торгівлі України від 16 серпня 2012 року N 923) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://hrliga.com/docs/KP-2010_zp.htm/>. – Загол. з екрану. – Мова укр.

Класифікатор професій призначений для застосування центральними органами виконавчої влади, органами місцевого самоврядування, об'єднаннями соціальних партнерів усіх рівнів, іншими громадськими організаціями, всіма суб'єктами господарювання під час запису про роботу у трудові книжки працівників.

Розділ VI. Періодичні видання

43. Профільне навчання в старшій школі: шляхи розвитку: Наук.-доп. бібліогр. покажч. Вип. 1 / АПН України. ДНПБ України ім. В.О. Сухомлинського; Уклад.: Л.О. Пономаренко, Л.І. Ніколюк, Л.І. Самчук, І.М. Каневська; Наук. консультант і автор вступ. ст. В.І. Кизенко, канд. пед. наук; Наук. ред. і відп. за вип. Т.Ф. Букшина; Бібліогр. ред. Є.К. Бабич; Рецензент Н.М. Бібік, д-р пед. наук. – К., 2004. – 163 с.

Уперше у науково-допоміжному бібліографічному покажчику “Профільне навчання в старшій школі: шляхи розвитку” представлено педагогічну літературу з проблеми профільного навчання, що охоплює різного роду видання: наукові монографії та збірники, дидактичні і навчально-методичні посібники, журнальні і газетні статті.

Педагогічну літературу систематизовано відповідно до основних напрямів наукової розробки проблеми. У публікаціях, включених до науково-бібліографічного видання, розкрито законодавчу та нормативно-правову базу в галузі профільної освіти, питання диференціації як методологічної основи профільного навчання, історію створення і становлення профільної школи, нові підходи до організації освіти в середній загальноосвітній школі. Науково-допоміжний бібліографічний покажчик розрахований на педагогічних та науково-педагогічних кадрів, аспірантів, докторантів та студентів вищих навчальних закладів педагогічного профілю.

44. Розвиток професійної орієнтації в Україні : наук.-допом. бібліогр. покажч. / АПН України, ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського [та ін.] ; [упоряд.: Л. О. Пономаренко, Н. А. Стельмах, Л. І. Ніколюк; наук. ред.: П.І. Рогова, Н.М. Чепурна; наук. консультант О. В. Мельник; бібліогр. ред. Л. О. Пономаренко]. – К. ; Черкаси: [б. в.], 2009. – 196 с.

Дане бібліографічне видання є цінним джерелом для вивчення та розбудови системи профорієнтації в Україні. Науково-допоміжний бібліографічний покажчик складається з 11 розділів, що вміщують 1253 назви джерел з питань професійної орієнтації в Україні і зарубіжних країнах. Видання має на меті сприяти подальшому удосконаленню системи професійної орієнтації в Україні, зокрема: науковим дослідженням в цій галузі, узагальненню досвіду та запровадженню нових форм і методів профорієнтаційної роботи, перспективних підходів до профдіагностики та профвідбору особистості різних категорій населення у роботі як закладів освіти різних рівнів, позашкільних закладів, так і служб зайнятості.

Показчик призначено для наукових працівників, викладачів, студентів, аспірантів, керівників навчальних закладів, психологів, фахівців суміжних наук, бібліотечних працівників, а також для всіх, хто зайнятий у сфері профорієнтаційної роботи.

Розділ XII. Дисертації та автореферати дисертацій на здобуття наукового ступеня доктора та кандидата наук

45. *Алексеева Ю. А.* Становлення моральної самосвідомості підлітків у процесі психологічного консультування : дис... канд. пед. наук: 19.00.07 / Юлія Аркадіївна Алексеева. – К., 2006. – 230 с.

У середніх загальноосвітніх закладах актуальною на сьогодні стала діяльність шкільного психолога, що включає особистісно орієнтоване виховання, консультативну та корекційну роботу з підлітками. У зв'язку з цим науковці особливу увагу почали приділяти їх моральному розвитку та консультативній роботі з ними. Важливим завданням вікової та педагогічної психології має бути підготовка практичного психолога з орієнтацією на консультування підлітків, що мають викривлення у моральній свідомості.

46. *Алексенцева-Тімченко К.С.* Соціальні умови формування успішної кар'єри : дис... канд. соціол. наук: 22.00.04 / Катерина Сергіївна Алексенцева-Тімченко. – О., 2007. — 181 с.

Активний розвиток громадянського суспільства підвищує роль особистості в організації власного життя та виборі форм професійного самовираження, зумовлюючи інтерес дослідників до соціальної творчості, у тому числі й у сфері побудови кар'єри. Кар'єрний шлях людини має свої етапи, які детерміновані суб'єктивними та об'єктивними чинниками, що найбільшою мірою впливають на різні його варіанти. Сьогодні звернення до заданої теми пов'язане з тим, що сучасний етап розвитку суспільства характеризується якісним зрушенням у сприйнятті людиною свого професійного шляху. Старі моделі побудови кар'єри не дозволяють досягти успіху за новими умовами, тому що породжені попереднім соціальним контекстом, тому й не зорієнтовані на цінності та норми сучасного суспільства. Внаслідок цього виникає необхідність адаптації індивідів до нових умов. Інформаційне суспільство сприяє формуванню індивідуальної кар'єри, презентуючи в ЗМІ моделі успішної професійної соціалізації. Дана тенденція, а також поява багатьох конкуруючих фахівців у сфері різного роду консультування, у тому числі й у побудові кар'єри, приводить до того, що остання здобуває штучний характер та представляє індивідуальний конструкт щодо реалізації особистісного та професійного потенціалу.

47. *Байша К.М.* Соціально-педагогічні умови морального виховання студентів у поза навчальній діяльності : автореф. дис. на здобуття наук.

ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.07 «Теорія та методика виховання» / К.М. Байша. – К., 2000. – 21 с.

Дисертацію присвячено проблемі морального виховання студентів у поза навчальній діяльності. Розкрито теоретично-методологічні передумови системного підходу до вдосконалення морального виховання студентів. Розроблено модель позанавчальної діяльності (сутність, зміст, структура, критерії) розвитку моральних якостей студентів. Обґрунтовано та експериментально перевірено організаційно-методичні умови морального виховання студентів у структурі поза навчальної діяльності.

48. Білецька І.О. Виховання цінності іншої людини в молодших підлітків у процесі розв'язування моральних задач: дис... канд. пед. наук: 13.00.07 / Ірина Олександрівна Білецька. – К., 2004. – 219 с.

У дослідженні обґрунтовано педагогічні умови виховання цінності іншої людини в молодших підлітків у процесі розв'язування моральних задач у позаурочній діяльності. Розглянуто сутність, структуру та особливості цінності іншої людини та вплив традиційних методів морального виховання на її формування в молодших підлітків. На відміну від традиційних методів, метод розв'язування моральних задач створює природну необхідність приймати рішення самостійно, розвиваючи внутрішню потребу у засвоєнні цінності іншої людини без зовнішнього примусу, а також забезпечує таку операційну систему впливів, яка робить виховний процес достатньо керованим і прогнозованим.

Розкрито сутність моральної задачі, окреслено структурно-функціональну модель її розв'язування молодшими підлітками з метою виховання цінності іншої людини. Встановлено, що процес вирішення моральних задач включає в себе три основні етапи: аналітичний, конструктивний та виконавчий, які в своїй сукупності утворюють процесуальну структуру розв'язування, тобто своєрідний “цикл” діяльності.

Викладено технологію формування цінності іншої людини у дітей-підлітків у процесі розв'язування задач морального характеру, визначено вплив спілкування як системоутворюючого виду життєдіяльності учнів досліджуваного віку на ефективність розв'язування ними моральних задач.

Представлено експериментально перевірені виховні можливості методу розв'язання моральних задач у формуванні в молодших підлітків цінності іншої людини в процесі позаурочної діяльності.

49. Вірковський А.П. Формування гуманістичного ідеалу старшокласників у позанавчальній діяльності : дис... канд. пед. наук : 13.00.07 / Анатолій Павлович Вірковський. – К., 2002. – 240 с.

Досліджується процес формування гуманістичного ідеалу старшокласників у нових соціокультурних умовах. На основі аналізу наукової

літератури визначено умови ефективного формування гуманістичного ідеалу старшокласників, в середовищі яких домінують матеріально-прагматичні цінності.

Розроблена теоретична модель формування гуманістичного ідеалу старшокласників та технологія цього процесу. Ефективність цієї технології обґрунтована й перевірена за допомогою методів математичної статистики.

Результатами експериментальної роботи доведено ефективність моделі формування гуманістичного ідеалу в нових умовах переходу до ринкових відносин.

Основні результати експерименту знайшли своє практичне застосування в організації позанавчального процесу педагогічного університету, шкіл та коледжів економічного профілю.

50. Вітковська О.І. Психологічні умови професійного самовизначення випускників середніх шкіл у процесі профконсультації : дис... канд. психол. наук : 19.00.07 / Оксана Ігорівна Вітковська. – К., 2002. – 223 с.

Профорієнтаційна робота у загальноосвітніх навчальних закладах, здійснювана за старими методами, залишається малоефективною, не відповідає вимогам сучасного життя. Намагання впливати на професійне самовизначення особистості, без урахування суб'єктних аспектів індивідуальної профорієнтаційної ситуації, призводить до формальних стосунків між профконсультантом і учнем. Головний недолік профорієнтаційних підходів «радянського» періоду – недооцінка інтересів людини, відірваність від її дійсних потреб і проблем, зосередженість не на особистості як такій і не на явищах її психологічної реальності, а на комплексі заходів, що здійснювалися за досить неефективними схемами. Це є також однією з причин недостатньої розробленості у теорії профорієнтації проблеми суб'єктної сторони професійного самовизначення особистості.

51. Вострікова В. В. Педагогічні засади професійної орієнтації старшокласників у навчально-виховному процесі профільного ліцею : дис... канд. наук: 13.00.07 / Вікторія Володимирівна Вострікова. – 2009. – 256 с.

Реформування системи освіти в Україні, що спрямоване на відтворення інтелектуального потенціалу нації, виходу вітчизняної науки на рівень світових стандартів, є одним із основних пріоритетів у період національного та духовного відродження суспільства. Такі умови висувають перед її середньою ланкою завдання щодо орієнтації на широкую диференціацію, варіативність, багатопрофільність, інтеграцію загальної та допрофесійної освіти.

52.Геник Л. Я. Релігійно-моральне виховання в українських навчальних закладах східної Галичини кінця ХІХ - початку ХХ століття : автореф. дис.... на здобуття вченого ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.07 «теорія та методика виховання» / Л. В. Геник. – К., 2003. – 22 с.

На підставі аналізу архівних джерел, історико-педагогічної, теологічної, філософської літератури досліджено процес релігійно-морального (християнського) виховання молоді в українських навчальних закладах Східної Галичини, що дало змогу узагальнити теоретико-методологічні засади зазначеного виховання в навчальних закладах Галичини (кінця ХІХ - початку ХХ ст.). Розкрито реалізацію основних завдань релігійно-морального виховання в навчальному процесі. Проаналізовано зміст, форми та методи релігійно-морального виховання у позашкільній діяльності та визначено їх особливості. Розкрито обов'язки класного керівника та визначено роль священників-катехитів як співorganizаторів виховного процесу досліджуваного періоду. Виявлено форми й методи діяльності молодіжних і церковних товариств ("Сокол", "Січ", "Пласт", Марійські дружини). Запропоновано шляхи застосування цього напрямку виховання у процесі відродження української системи виховання через впровадження курсу "Основи релігієзнавства".

53.Гончарова Н.О. Психологічні особливості старших підлітків з низьким рівнем навчальних досягнень в умовах профорієнтації : дис... канд. психол. наук: 19.00.07 / Наталія Олексіївна Гончарова. – Полтава, 2007. – 226 с.

Серед багатьох проблем, які постають сьогодні перед системою освіти, однією з найважливіших є профорієнтація, вибір профілю навчання та майбутньої професії. Її розв'язання визначає не лише майбутній життєвий шлях особистості, а й надає сенс самому навчанню школярів.

Успішне вирішення цієї проблеми вбачається як у розвитку психологічних особливостей учнів, так і в підвищенні рівня їх навчальних досягнень, що сприяє формуванню професійних планів, оптимізує підготовку школярів до вибору майбутньої професії. Згідно з Законом України "Про загальну середню освіту" профорієнтаційна робота має бути включена до системи освіти і виховання. Особливої уваги у цьому контексті потребує розкриття психологічних особливостей старших підлітків з низьким рівнем навчальних досягнень, підвищення їх навчальної мотивації, рівня досягнень, що створює більш сприятливу ситуацію для їх професійного самовизначення.

54.Джура О.Д. Освіта в системі факторів професійного самовизначення особистості: дис... канд. філос. наук: 09.00.03 / Олександр Дмитрович Джура. – К., 2004. – 196 с.

Актуальність дослідження проблеми ролі та значення освіти в системі професійного самовизначення особистості обумовлена потребами практики, насамперед, потребою підвищення ролі освіти у формуванні професійних орієнтацій учнівської і студентської молоді. В процесі навчання і виховання юнаки та дівчата не лише здобувають знання, але й виховують в собі відповідні ціннісні орієнтації, які дозволяють їм обрати свій життєвий шлях, обрати напрям майбутньої професійної діяльності. Характерно, що молода людина обирає свій життєвий шлях долаючи низку суперечностей і сумнівів й тому потребує своєрідної підказки з боку дорослих. Серед чинників вибору майбутньої професії на передній план виходять поради батьків та друзів, соціокультурне середовище, художня література та первинний досвід підлітка. Однак систематичну орієнтацію на професію дає все ж таки освіта. Дослідження ролі сучасної освіти у професійному самовизначенні особистості є проблемою актуальною і практично значимою.

55. Долгих Л. М. Вплив статеворольових стереотипів на кар'єрні домагання молоді : дис... канд. психол. наук: 19.00.05 / Лілія Миколаївна Долгих. – К., 2007. – 187 с.

На сучасному етапі соціально-політичного та економічного реформування України, створення демократичного суспільства все більшої ваги набуває забезпечення умов для самореалізації молодої людини незалежно від її походження, релігійної належності або статі. Складовою частиною самореалізації є реалізація професійна. Більшість вітчизняних досліджень із цієї проблематики стосується насамперед професійної орієнтації та професійного самовизначення людини (М. Ю. Варбан, О. В. Губенко, Ж. Алешандре, Д. О. Леонт'єв, Е. В. Шелобанова), психологічних підвалин професійної підготовки (Н. Р. Вітюк, Л. С. Возняк, О. О. Грейліх), визначення індивідуально-психологічних особливостей людини, які реалізуються в професійній діяльності (О. О. Авраменко, В. С. Афанасенко, І.В. Бандурка, І. В. Бринза). Водночас дослідження професійного потенціалу юнаків і дівчат, їхнього ставлення до майбутніх кар'єрних пересувань поки що не проводилося. Досі недостатньо вивчено вплив гендерного чинника на побудову суб'єктивної перспективи професійної самореалізації та професійний розвиток (кар'єру) особистості. Перспектива професійного розвитку уособлюється в рівні кар'єрних домагань, які ставить перед собою молода людина.

56. Драченко В. В. Виховання морально-ціннісних орієнтацій підлітків засобами творів світової художньої культури : дис... канд. наук: 13.00.07 / Вікторія Василівна Драченко. – 2008. – 221 с.

У дисертації досліджено процес виховання морально-ціннісних орієнтацій підлітків, проаналізовано сучасний стан теорії та практики

морально-ціннісного виховання, розкрито сутність і зміст виховання морально-ціннісних орієнтацій засобами творів світової художньої культури. Визначено компоненти, критерії та рівні вихованості морально-ціннісних орієнтацій підлітків засобами творів світової художньої культури. Обґрунтовано й експериментально перевірено педагогічні умови виховання морально-ціннісних орієнтацій підлітків засобами творів світової художньої культури: утвердження в школі культуротворчого підходу до процесу виховання підлітків; удосконалення структури та змісту виховної роботи на уроках гуманітарно-естетичного циклу; забезпечення механізмів виховання морально-ціннісних орієнтацій підлітків; урахування виховних можливостей художніх творів в організації діяльності підлітків.

Визнання пріоритету морально-духовного розвитку особистості спрямовує виховні системи на пошук удосконалення шляхів оновлення змісту і технологій виховання. Основним змістом процесу виховання стає залучення особистості до створеної людством системи гуманістичних моральних цінностей, сприяння становленню її сутнісних сил, творчої активності, власного високоморального життєтворення.

Розроблено модель педагогічної технології виховання морально-ціннісних орієнтацій підлітків засобами творів світової художньої культури на уроках гуманітарно-художнього циклу та в позаурочній виховній діяльності, впровадження якої засвідчило її ефективність.

57. Дьяконов І.В. Соціально-філософський аналіз ціннісних орієнтацій учнівської молоді України : дис... канд. наук: 09.00.03 / Ігор Вікторович Дьяконов. – 2009. – 163 с.

Глобалізація громадського життя, з одного боку, корінні зміни в економічній, політичній, соціальній і духовній сферах життєдіяльності українського суспільства, з іншого, суттєво актуалізують необхідність всебічного аналізу основного вихідного фактора його відновлення – особистості, онтологічних принципів і соціокультурних складових її соціалізації. Якраз соціально-філософський аналіз процесу формування ціннісних орієнтацій особистості в процесі її становлення, як і чинників, що впливають на цей процес, має бути головним в осмисленні всіх інших соціальних процесів, що складають базисну основу трансформації сучасного українського суспільства, будучи, одночасно, досить актуальним як у науковому, так і практичному плані.

Актуальність досліджуваної проблеми підтверджується також і тим, що, незважаючи на заяви про її розробленість, процес соціалізації особистості опинився на периферії соціогуманітарних досліджень. Це стосується як формування нових парадигм його вивчення, так і осмислення

особливостей ціннісно-нормативної основи соціалізації в умовах трансформації суспільства.

58. Жуковський В. М. Морально-етичне виховання в американській школі (30-і роки XIX ст. - 90-і роки XX ст.): дис... д-ра пед. наук: 13.00.01 / Василь Миколайович Жуковський. – К., 2004. – 623 с.

У дисертації здійснено цілісний аналіз становлення і розвитку морально-етичного виховання в американській школі в 30-х роках XIX ст. – 90-х роках XX ст. в контексті суспільно-політичних, економічних, етнічних, релігійних, теоретико-філософських та психолого-педагогічних чинників. На основі вивчення оригінальних джерел та літератури визначено та охарактеризовано основні етапи морально-етичного виховання в американській школі: 30–90-і роки XIX ст. – становлення морально-етичного виховання в американській загальній державній школі на основі спільних для всіх конфесій християнських моральних цінностей; 90-і роки XIX ст. – 40-і роки XX ст. – здійснення морально-етичного виховання на основі світської гуманістичної моралі; 40-і – кінець 70-х років XX ст. – морально-етичне виховання на основі ціннісно-нейтральних концепцій та програм; кінець 70-х – 90-і роки XX ст. – тенденція до здійснення морально-етичного виховання в школі на моральних цінностях, інтенсивні пошуки спільного для всіх американців комплексу моральних цінностей. Розкрито зміст, форми, методи, засоби морально-етичного виховання й виховну діяльність вчителя на кожному етапі.

59. Капустіна О.В. Педагогічні умови активізації професійного самовизначення старшокласників у навчально-виховній діяльності школи: дис... канд. пед. наук: 13.00.07 / Ольга Володимирівна Капустіна. – К., 2004. – 221 с.

Загальні тенденції демократизації та гуманізації системи загальної середньої освіти обумовлюють необхідність модернізації існуючих та пошуку нових, таких що базуються на засадах особистісно орієнтованої моделі виховання, підходів до педагогічного забезпечення процесу усвідомленого вибору молоддю людиною майбутньої професії. Аналіз психолого-педагогічних досліджень дозволяє констатувати необхідність розв'язання проблеми професійного самовизначення старшокласників якраз у контексті проблеми їх особистісного самовизначення.

60. Лець Ю.А. Особистісне самовизначення старшокласника в системі розвивального навчання : дис... канд. наук: 19.00.07 / Юлія Анатоліївна Лець. – 2008. – 163 с.

Науковий інтерес до проблеми особистісного самовизначення старшокласника в системі розвивального навчання визначається особливою значущістю старшого підліткового та юнацького віку в формуванні особистості, здатної до самостійності, самореалізації у суспільстві та успішної організації власного життя в сучасних соціальних умовах. Крім того, що система розвивального навчання Д.Б. Ельконіна – В.В. Давидова набула державного визнання в Україні.

61. Лямкина Е.В. Формирование нравственной готовности старшекласников к выбору профессии : дис. канд. пед. наук: 13.00.01 / Елена Викторовна Лямкина. – М., 1998. – 150 с. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <<http://www.dissercat.com/content/formirovanie-nravstvennoi-gotovnosti-starsheklassnikov-k-vyboru-professii>>. – Загол. з екрану. – Мова рос.

У дисертації доводиться, що критеріями і показниками моральної готовності підлітків до вибору професії є: інформатизованість щодо вимог професії; розуміння суспільної значущості професії, моральних принципів поведінки майбутнього професіонала; усвідомлення необхідності високого рівня освіти для майбутнього професіонала; наявність адекватної самооцінки індивідуальних здібностей, моральних мотивів вибору професії, тобто орієнтація на позитивні цінності життя; наявність особистісного життєвого професійного плану; здатність до саморефлексії.

62. Мельник О.В. Підготовка старшокласників до самостійного вибору майбутньої професії в процесі профільного трудового навчання: дисертація канд. пед. наук: 13.00.07 / Олександр Васильович Мельник. – К., 2003. – 216 с.

Соціально-економічні зміни у нашій державі зумовлюють необхідність удосконалення традиційних форм і методів підготовки учнівської молоді до самостійного вибору майбутньої професії. При цьому слід зважати на те, що сучасний ринок праці потребує висококваліфікованих працівників в обраній ними сфері професійної діяльності, які здатні до гнучкого ділового реагування, вміють самостійно приймати рішення щодо вибору напряму подальшого професійного зростання та вчасно коректувати власні життєві плани й цілі.

63. Овдійчук Л. М. Формування естетичних почуттів старшокласників на основі взаємодії мистецтв у процесі вивчення літератури : дис... канд. пед. наук: 13.00.02 / Лілія Миколаївна Овдійчук. – К., 2005. –

Робота є теоретико-експериментальним дослідженням проблеми формування естетичних почуттів старшокласників на основі взаємодії мистецтв у процесі вивчення літератури. У дисертації подано науково обґрунтовану й експериментально перевірену методичну систему, яка дає змогу вчителю ефективно впливати на естетичні почуття учнів засобами взаємодії мистецтв, доведено, що використання авторської системи уроків (комплексних, театральних, кіноуроків, уроків за “методом Чурльоніса”), які забезпечують певний тип і вид мистецької взаємодії, таблиць “Мистецькі аналогії до програми з української літератури” та “Естетичні уподобання українських письменників”, застосування ефективних методів, прийомів і форм роботи сприяють підвищенню в учнів рівня сенсорної культури й естетичного сприймання творів різних мистецтв, активізації інтелектуальної та емоційної сфери (поєднання раціонального і почуттєвого у процесі сприймання), осмисленню власних почуттів у процесі аналізу естетичних почуттів письменника, образу-персонажа, вмінню засобами слова передати духовно-чуттєву насолоду від творів мистецтва.

Дослідження містить конкретний матеріал для подальшого вдосконалення навчального-виховного процесу з української літератури в середній школі.

64. *Осадчий В. В.* Педагогічні засади професійного консультування молоді засобами Інтернет : дис... канд. пед. наук: 13.00.04 / В'ячеслав Володимирович Осадчий. – Вінниця, 2005. – 305 с.

Процес професійного консультування передбачає планомірну і кропітку роботу з молодою людиною щодо вибору майбутньої професії. Одним з головних напрямів модернізації й удосконалення цього процесу є використання можливостей нових інформаційних технологій, які знаходять все більше використання в різних сферах нашого суспільства. У Законі "Про національну програму інформатизації" (1998), Концепції Національної програми інформатизації (1998), Указі Президента України "Про заходи щодо розвитку національної складової глобальної інформаційної мережі Інтернет та забезпечення широкого доступу до цієї мережі в Україні" (2000) підкреслюється важливість використання нових інформаційних технологій в умовах інформаційного суспільства, зокрема для освітньої галузі. Саме тому проблема створення педагогічної технології професійного консультування молоді на основі використання нових інформаційних та телекомунікаційних засобів набуває особливої актуальності.

65. *Піддячий М.І.* Організаційно-педагогічні умови підготовки старшокласників до професійного самовизначення у міжшкільних

навчально-виробничих комбінатах: дис... канд. пед. наук: 13.00.07 /

Микола Іванович Піддячий. – К., 2002. – 296 с.

Кожна людина на певному етапі свого життя стає перед проблемою вибору професії і незалежно від того, продовжуватиме юнак або дівчина навчання чи безпосередньо включиться у трудову діяльність, професійне самовизначення набуває особливої ваги. Від нього залежить не тільки матеріальний добробут, а й можливість самореалізації, психологічний комфорт, статус у суспільстві, задоволеність працею тощо.

Відповідно, навчальні заклади як один з найважливіших суспільних інститутів держави мають надавати учням допомогу в адаптації до нових виробничих відносин за рахунок створення умов для особистісного зростання, підвищення рівня інформованості про різні аспекти праці у сучасних економічних умовах, всіляко сприяти їх професійному самовизначенню.

66. Піддячий М.І. Теоретико-методичні засади підготовки старшокласників до професійної діяльності в умовах профільного навчання : 13.00.02 – теорія та методика трудового навчання / Автореф. дис. на здобуття наук. ступеня докт. пед наук. – К., 2010. – 40 с.

67. Потапова І. Ю. Моральне виховання старшокласників у процесі вивчення предметів природничо-математичного циклу. : Дис... канд. наук: 13.00.07 / Ірина Юріївна Потапова. – 2008. – 277 с.

У дисертації досліджено процес морального виховання старшокласників, проаналізовано сучасний стан теорії та практики морального виховання, розкрито сутність і зміст морального виховання старшокласників у процесі вивчення предметів природничо-математичного циклу. Конкретизовано сутність і зміст поняття „моральне виховання старшокласників”, зміст комплексних моральних якостей у контексті єдності навчально-виховної урочної та позаурочної роботи. Визначено компоненти, критерії та рівні моральної вихованості старшокласників. Обґрунтовано педагогічні умови морального виховання старшокласників у процесі вивчення предметів природничо-математичного циклу.

Розроблено структурно-функціональну модель морального виховання старшокласників у процесі вивчення предметів природничо-математичного циклу, впровадження якої засвідчили її ефективність.

68. Романчук В.П. Організаційно-педагогічні умови підготовки старшокласників до вибору майбутньої професії у навчально-трудовій

діяльності: дис... канд. пед. наук: 13.00.07 / Василь Прокопович Романчук. – К., 2002. – 196 с.

Основний вид діяльності за допомогою якого людина досягає найважливіші життєві цілі – професійна. Якраз від її якості залежить повнота самореалізації особистості. Тому в сучасних умовах конкурентоспроможність фахівців на ринку праці визначається не тільки рівнем загальної та спеціальної підготовки, а й передбачає наявність таких якостей особистості як відповідальність, висока мобільність, швидка адаптованість до змін тощо. Важливим етапом розвитку та становлення професіонала є вчасний, свідомий та обґрунтований вибір майбутньої професії, що відповідає можливостям та бажанням і який узгоджений з вимогами об'єктивних чинників ринку праці. Одним із напрямів вирішення цієї соціально-педагогічної проблеми є підготовка старшокласників до професійного самовизначення у навчально-трудова діяльності.

69. Садретдинова З.В. Характеристики нравственной и ценностно-смысловой сфер личности в контексте психологической готовности к выбору профессии : автореф. дисс. на соиск. ученой степени канд. психол. наук : спец. 19.00.01 «общая психология, психология личности, история психологии» / З. В. Садретдинова. – Санкт-Петербург, 2008. – 24 с.

Старшокласники розуміють совість як один з найважливіших елементів особистості кожної людини і її життєдіяльності. Совість сприймається ними найчастіше як «учитель, досвідчений порадник», що, вірогідніше за все, пов'язано з особливостями їх провідної діяльності. Категорія «совість» визначається як наставник, той, який навчає і контролює одночасно, який у реальному житті підлітків асоціюється з викладачем, учителем. Разом з тим, на думку підлітків, совість має і такі негативні риси, як здатність руйнувати поведінку, спотворювати особистість, бути джерелом негативних емоцій. Це може бути відображенням емоційних станів, так названих «докорів совісті». Також визначено наявність релігійних уявлень про совість.

70. Середюк Л. А. Педагогічні умови оптимізації процесу особистісного самовираження старшокласників : дис... канд. пед. наук : 13.00.07 / Рівненський держ. гуманітарний ун-т. / Лариса Анатоліївна Середюк. – Рівне, 2002. – 246 с.

Одним із пріоритетів системи освіти в Україні на сучасному етапі є орієнтація педагогічного процесу на формування суспільно значущих

цінностей, задоволення інтересів і потреб особистості, створення сприятливих умов для її самовизначення, самовираження і самореалізації. Сучасна держава потребує людей, яким властиві самостійність думки, здатність до здійснення свідомого суспільного вибору, волелюбність, розвинене почуття власної гідності, підприємливість, творча активність, тобто, здатність до особистісного самовираження, оскільки саме такі люди можуть плідно брати участь у подальшій розбудові суспільства. Особистісне самовираження є активною діяльністю людини, що передбачає максимальне використання і розвиток її задатків та можливостей і свідомо спрямована на втілення гуманних ідеалів суспільства. Старший шкільний вік характеризується високою готовністю психологічних структур особистості до процесу самовираження. Воно пов'язане з самовизначенням і почуттям дорослості. Прагнення до самовираження є основною потребою старшокласників, підкріпленою стійкою мотивацією (бажання суспільного визнання, високого статусу в класному колективі, активного виявлення своїх здібностей в діяльності та спілкуванні тощо). Якщо шкільне виховне середовище не забезпечує необхідних умов для задоволення цієї потреби, потенціальні можливості до самовираження можуть згасати чи реалізовуватися в асоціальних формах.

71. Становських З.Л. Рефлексивні компоненти професійного

самовизначення старшокласників : дис... канд. психол. наук : 19.00.07 /

Зінаїда Ліландівна Становських. – К., 2005. – 203 с.

Проблема професійного самовизначення учнівської молоді посідає важливе місце у педагогічній та віковій психології, оскільки стосується вирішального моменту у життєвому становленні особистості. Особливої актуальності вона набуває у ранньому юнацькому віці. У зв'язку з цим, центральним і досить складним завданням сучасної школи є формування в учнівської молоді здатності до свідомого та самостійного вибору професії і подальшого оволодіння нею. Вирішення цього завдання багато в чому залежить від активної позиції самих учнів, від усвідомленості себе суб'єктом власного життя, прагнення до особистісної самореалізації, вміння виважено і самостійно приймати відповідальні рішення. Тому вивчення рефлексивної регуляції професійного самовизначення старшокласників може відкрити нові шляхи його оптимізації.

72. Туляєв В. В. Організаційно-педагогічні умови підготовки

старшокласників до професійного самовизначення у спеціалізованих

загальноосвітніх навчальних закладах художнього профілю : дис...

канд. наук : 13.00.07 / Володимир Володимирович Туляєв. – 2009. – 263

с.

Соціальний розвиток сучасного суспільства призвів до істотних трансформацій у всіх виробничих сферах, що викликало зміни в змісті професій художнього спрямування. Так, існуючий ринок праці вимагає розширення номенклатури і змісту дизайнерських спеціальностей, зокрема в галузі поліграфічного, ландшафтнього, промислового, рекламного та інших видів дизайну. На всіх рівнях підготовки фахівців для сфери художньої діяльності (графіків, живописців, художників-оформлювачів, майстрів декоративно-ужиткового мистецтва, дизайнерів тощо) актуалізується потреба у введенні комп'ютерних технологій, які сприятимуть модернізації навчально-виховного процесу відповідно до вимог сучасного інформаційного суспільства. Означені зміни викликали суперечність між новими професійними вимогами ринку праці й існуючою системою навчання і виховання учнів у спеціалізованих загальноосвітніх навчальних закладах художнього профілю. Ця суперечність призвела до неможливості ознайомлення учнів на необхідному рівні зі змістом і особливостями сучасних художніх спеціальностей, а також провести відповідні випробування з метою порівняння власних професійно важливих якостей і можливостей із вимогами ринку праці. Зважаючи на викладене, необхідним є розвиток системи профільної художньої освіти, удосконалення художнього навчання і виховання старшокласників у спеціалізованих навчальних закладах із метою їхньої підготовки до професійного самовизначення у сфері художньої діяльності.

73.Тхоржевська Т.Д. Розвиток теорії та практики виховання дітей на засадах православної моралі в історії педагогіки України : дис... д-ра пед. наук: 13.00.01 / Тетяна Дмитрівна Тхоржевська. – К., 2006. – 493 с.

Історія розвитку виховання, освітньої справи в Україні вказує на те, що релігія, церква відігравали в ній вирішальну роль. Особливе значення в історії українців має православ'я. У незалежній Україні питання про місце морально-релігійного виховання у сфері виховного впливу на дитину було вирішено законодавчо: школа відокремлена від церкви, дітям і молоді надана свобода релігійного вибору поза межами школи. Зі світської точки зору надання такої свободи запобігає виникненню конфліктів на релігійному ґрунті серед учнівської молоді. Україна, прагнучи до злагоди в суспільстві, обрала школу національної єдності, яка не пропагує ні атеїстичних, ані релігійних поглядів. Здавалося б, переваги саме такої концепції очевидні: виправляючи помилки минулого, коли школа була втягнута в атеїстичну боротьбу, держава обрала позарелігійну школу, надаючи можливість кожній людині йти своїм шляхом. Однак останні події засвідчують, що

держава починає робити більш рішучі кроки назустріч церкві. У наш час, коли суспільство повільно, але неухильно повертається обличчям до церкви, питання практичної реалізації виховання на православних засадах постало досить гостро. Це складне питання переросло церковні рамки й потребує найретельнішого вивчення.

74. Харламенко В.Б. Дидактичні основи курсу профорієнтації в підготовці вчителя трудового навчання : Дис... канд. пед. наук : 13.00.02 / Валентина Борисівна Харламенко. – К., 2002. – 205 с.

Тенденції соціально-економічних перетворень у суспільстві зумовлюють необхідність активізації професійного самовизначення молоді, і передусім, учнів загальноосвітніх закладів. Сучасний ринок праці потребує працівників, спроможних досягати на своїх робочих місцях високих результатів. Однак відомо, що високих показників у трудовій діяльності людина досягає тільки тоді, коли обирає професію за своїм покликанням, інтересами, здібностями, психофізіологічними особливостями. Отже, чим більша обізнаність школяра зі світом професій, чим краще він знатиме свої індивідуальні особливості та кон'юнктуру ринку праці, тим більш оптимальним буде його вибір. Значні можливості для надання допомоги учням у їх професійному самовизначенні має вчитель трудового навчання.

Основою для цього є широкий профорієнтаційний зміст трудового навчання та його предметні дидактичні завдання.

75. Цюман Т. П. Формування культури життєвого самовизначення старшокласників засобами освітнього тренінгу : дис... канд. наук: 13.00.05 / Тетяна Петрівна Цюман. – 2008. – 221 с.

Сучасний соціокультурний простір людського буття – це простір не тільки нових можливостей але й нових проблем, з якими людство ще ніколи не зустрічалося. Кардинально змінюються цілі освіти, для досягнення яких необхідні системні, концептуальні перетворення, переорієнтація на принципово інші – особистісно-розвиваючі, гуманістичні технології навчання та виховання, нові пріоритети у процесі підготовки педагогічних кадрів. Людиноцентризм, що стає провідною тенденцією розвитку сучасної освіти, передбачає, зокрема, створення можливостей для реалізації творчого потенціалу кожного учня, прагнення природної потреби особистості до самоактуалізації. Особливого значення у сучасному світі набувають вміння особистості адекватно сприймати складні ситуації, правильно оцінювати себе і свої вчинки, конструювати образи (особистісний, професійний, соціальний тощо) свого «Я», планувати своє життя. Щодо учнів старших класів, чия система життєвих цінностей остаточно не сформована, ця проблема має свої складності, що обумовлені віковими, психофізіологічними та соціокультурними особливостями. З огляду на це, важливою сучасною педагогічною проблемою є формування культури життєвого

самовизначення, від рівня та якості якої залежить здатність особистості до здійснення значимих життєвих виборів; визначення свого місця у різних сферах життєдіяльності; успішність реалізації життєвих планів.

76. Шахрай В.М. Формування ціннісних орієнтацій підлітків у діяльності дитячого театру : дис... канд. наук : 13.00.07 / Валентина Михайлівна Шахрай. – 2003. – 203 с.

Дисертацію присвячено питанням теорії і практики формування ціннісних орієнтацій підлітків у діяльності дитячого театру. З'ясовано сутність понять “цінності”, “ціннісні орієнтації”, визначено систему, зміст і структуру ціннісних орієнтацій підлітків. Виявлені виховні можливості дитячого театру у формуванні ціннісних орієнтацій підлітків, розкриті педагогічні помилки і суперечності використання цього засобу у виховній практиці. Дослідженням підтверджена доцільність та визначені основні напрями застосування досвіду українського самодіяльного театру в сучасній виховній практиці. У роботі обґрунтовано основні педагогічні умови, що сприяють удосконаленню формування ціннісних орієнтацій підлітків у діяльності дитячого театру, розроблено та експериментально апробовано програму діяльності дитячого театру як виховної технології формування ціннісних орієнтацій підлітків, визначено зміст і форми взаємодії освітніх закладів і сім'ї з формування ціннісних орієнтацій підлітків засобами театральної самодіяльності.